

סילבוס – תוכנית הוראה לקורס התרבות הישראלית: בין הלוקאלי והגלובלי

פרופ' חזקי שוהם | התוכנית לפרשנות ותרבות

Israeli culture(s) between local and global

הרצאה: 27-129-01

סמינריון: 27-129-02

שיעור/סמינר	סוג הקורס:
2 נ"ז	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
ב	סמסטר:
רביעי, 10:00-11:30	יום ושעה
ימים שלישי ורביעי, בתיאום באמצעות האימייל	שעת קבלה:
Hizky.shoham@biu.ac.il	מייל מרצה:
_____	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

האם בעולם גלובלי אפשר לתאר ולנתח את התרבות הישראלית כגרסה מקומית מובהקת? האם ישראל היא תופעה חריגה בהיסטוריה המודרנית, ומה התוקף של ניתוח השוואתי ומודלים תיאורטיים לגביה? זהו קורס מבוא למספר סוגיות יסוד של התעצבות התרבות הישראלית, למן התחלותיה באירופה של המאה ה-19 ועד לישראל בת ימינו. בקורס תנותח התרבות העברית, שהפכה לאחר מכן לישראלית, לפי מושגים תיאורטיים של חקר התרבות: גוף, מרחב, זמן, תרבות חומרית, סגנון רגשי, שפה, תרבות חזותית, תרבות קולית, מבנה משפחה, טקסים, אופנה, מופעים, משחקים, אוכל ועוד. לא נתעלם מהמרחב הציבורי והתחום הפוליטי, אך הם לא יעמדו במוקד הקורס כי אם החוויה של היות חלק מהפרויקט הציוני. בהתאם לזאת, הקורס ינוע בתנועת מלקחיים בין חומרים תיאורטיים והשוואתיים לבין חומרים אמפיריים מתולדות התנועה הציונית, הישוב וישראל – ויהיה בו לפיכך עומס קריאה כפול של שני פריטים בשבוע (לרוב). החומרים התרבותיים שינתחו במהלך הקורס ישמשו כמצע לדיון בכמה בעיות כלליות יותר: כיצד נבנית השתייכות קבוצתית ומגולמת בחיי היומיום? האם חברה יכולה ליצור תרבות חדשה, כ"לוח חלק" (tabula rasa)? מה היה תפקידן של זהויות דתיות, אתניות ופוליטיות שונות בעיצוב תרבויות (ות) "כור ההיתוך", יחד עם תרבויות הסביבה? האם וכיצד תרבות מבצעת עבודה אידיאולוגית?

מטרות/תוצרי הלמידה

הקורס רלוונטי הן עבור המתעניינות/ים בהקשרים שונים של התרבות הישראלית, והן עבור מי שאין להם עניין אקדמי ישיר בנושא, אך יוכלו לקחת את הקורס כתרגיל מחשבתי בחקר תרבות, כל תרבות – ולהיעזר בהיכרותם הכללית עם התרבות הישראלית.

ידע

הלומדים ינתחו תופעה תרבותית מסביבתם הקרובה באמצעות מודלים תיאורטיים מתאימים. ננקוט מבט אנתרופולוגי, היסטורי ורפלקסיבי על תרבות שנדמה לנו שאנו מכירים היטב.

מיומנויות

קריאה ביקורתית וכתובה ביקורתית. הזרת המוכר והיכרות עם המוזר.

מהלך השיעורים וחומרי הקריאה:

שבוע 1: תרבות מקומית וגלובלית

[זיגמונט באומן, "מדינת הלאום – ומה הלאה?", גלובליזציה: ההיבט האנושי, תרגום – גרשון חזנוב (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2002), עמ' 91-114].

שבוע 2: היהודי החדש – גוף, תרבות, כוח

אניטה שפירא, "המיתוס של היהודי החדש", יהודים חדשים יהודים ישנים (תל-אביב: עם עובד, 1997), עמ' 155-174.

שבוע 3: האם התרבות הישראלית מהפכנית? חלוצית?

Shmuel N. Eisenstadt, "Did Zionism bring the Jews back to History?" *Jewish Studies* 38 (1998): 9-29.

Yael Zerubavel, *Recovered Roots: Collective Memory and the Making of Israeli National Tradition* (Chicago: The University of Chicago Press, 1995).

שבוע 4: האם התרבות הישראלית מערבית? לבנטינית?

Norbert Elias, *The Civilizing Process: The History of Manners*, Translated by Edmund Jephcott, Oxford: Blackwell, 1978, pp. 1-22 (Or: 1994 edition, pp. 1-18).

Johannes Becke & Avi Shilon, "Caribbean Zion: A creolization perspective on Jewish-Israeli cultures," *British Journal of Middle Eastern Studies* 51,1 (2022): 111–130.

שבוע 5: האם התרבות הישראלית מבוססת על גזע?

Raphael Falk, "Zionism, Race, and Eugenics," *Jewish Tradition and the Challenge of Darwinism*, eds. Geoffrey Cantor and Marc Swetlitz (Chicago: University of Chicago Press, 2006), pp. 137-162.

שבוע 6: האם התרבות הישראלית לבנה?

ארווינג גופמן, *סטיגמה*. תרגום – שרה ספן (תל אביב: רשפים, 1983).

עזיזה כוזם, "תרבות מערבית, תיוג אתני וסגירות חברתית: הרקע לאי-השוויון האתני בישראל", *סוציולוגיה ישראלית* א, 2 (1999): 385-428.

שבוע 7: האם התרבות הישראלית גברית?

ג'ורג' מוסה, *לאומיות ומיניות באירופה המודרנית*. תרגום – להד לזר (ירושלים: מרכז שז"ר, 2008).

דבורה ברנשטיין, "בין האשה-האדם ובין אשת הבית", החברה הישראלית: היבטים ביקורתיים, בעריכת אורי רם, תל-אביב: ברירות, 1993, עמ' 83-103.

שבוע 8: האם התרבות הישראלית קולקטיביסטית?

Raymond Williams, "Society," *Keywords: A Vocabulary of Culture of Society* (New York: Oxford University Press, [1976] 1983), pp. 291-295.

תמר כתריאל, "גיבוש כמטאפורה חברתית", *מלות מפתח: דפוסי תרבות ותקשורת בישראל*, חיפה: אוניברסיטת חיפה, 1999, עמ' 148-167.

שבוע 9: האם התרבות הישראלית יהודית?

משה רוסמן, *היסטוריה יהודית? כתיבת היסטוריוגרפיה יהודית בעידן פוסט-מודרני* (תרגום אביבה גורן), הקיבוץ המאוחד, בני ברק, 2010, עמ' 76-97.

Berel Lang, "Hyphenated-Jews and the Anxiety of Identity," *Jewish Social Studies* 12, 1 (2005): 1-15.

שבוע 10: האם התרבות הישראלית ישראלוצנטרית?

Anthony David Smith. "Zionism and Diaspora Nationalism." *Israel Affairs* 2, 2 (1995): 1–19.

Charles S. Liebman and Steven M. Cohen, *Two Worlds of Judaism: The Israeli and American Experiences* (New Haven: Yale University Press, 1990), pp. 13-31.

שבוע 11: האם התרבות הישראלית קולוניאליסטית?

Derek Penslar, "Zionism as Colonialism," in: *Zionism: An Emotional State*. New Brunswick: Rutgers University Press, pp. 67-96.

שבוע 12: האם התרבות הישראלית חילונית?

יוסף דן, "מדע הדתות ומונח הדת: בפתח תקופה חדשה", **בכור היצירה: יובל ליצירתו של שלמה גיורא שוהם**, בעריכת חמי בן-נון (הוד השרון: שערי משפט, 2004), עמ' 139-166.
אניטה שפירא, "המוטיבים הדתיים של תנועת העבודה", **יהודים חדשים יהודים ישנים**, תל-אביב: עם עובד, 1997, עמ' 248-275.

שבוע 13: האם התרבות הישראלית פוריטנית?

קרל מרקס, "האופי הפטישיסטי של הסחורה וסודו", **הקפיטל: ביקורת הכלכלה המדינית**, תרגום – צבי וסלבסקי (תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 2011), עמ' 58-69.
ענת הלמן, **אור וים הקיפוח: תרבות תל-אביבית בתקופת המנדט** (חיפה: אוניברסיטת חיפה, 2007), עמ' 99-91.

שבוע 14: האם התרבות הישראלית ילדותית?

Peter N. Stearns, "Challenges in the History of Childhood," *The Journal of the History of Childhood and Youth* 1, 1 (2008): 35–42.

תמר כתריאל, ["החלפות": טקסי חליפין בתרבות הילדים], "בכיבודים": טקסי נתינה בתרבות הילדים", **מלות מפתח: דפוסי תרבות ותקשורת בישראל**, חיפה: אוניברסיטת חיפה, 1999, [עמ' 19-32], עמ' 33-48.
חיים לפיד, "על הפנים: מחקר מלומד על סרטי-מתיחות ישראלים", **תיאוריה וביקורת** 2 (1992): 25-52 (אפשר לעצור אחרי עמ' 42).

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
נוכחות והשתתפות	20% מהציון הסופי
תרגילים	20% מהציון הסופי
הצגת שאלת המחקר בכיתה	0% מהציון הסופי
עבודת סיום	60% מהציון הסופי

• עבור סטודנטיות/ות ללא צורך בציון מספרי אלא ציון עובר בלבד, אין חובה בכתיבת תרגילים.

דרישות הקורס

- א. נוכחות והשתתפות פעילה (הכוללת מצלמה פתוחה, אם יתקיימו שיעורים מקוונים) המבוססות על קריאה שוטפת של פריטי קריאת החובה – 20%. על היעדרויות יש להודיע מראש באמצעות האימייל.
- ב. מטלות אמצע: הגשת שני דפי תגובה באמצעות האימייל (בכתובת הרשומה למעלה) – 20%, כאשר כל תרגיל מרכיב 10%. **התרגיל יוגבל בקפדנות ל-300 מילים**. על התרגיל להתייחס לאחד מהפריטים ברשימה הביבליוגרפית המצורפת, לפי בחירתכם – אך רק לפריט שטרם עסקנו בו בשיעור בזמן הגשת התרגיל. דף התגובה הראשון חייב להיות מוגש עד לתאריך 25/03/2025. הדף ייבדק ויוחזר לסטודנט/ית, אך במידה והציון יהיה 8/10 ומטה, הציון לא יירשם ולפי רצון הסטודנט/ית, יוקצב זמן נוסף לתיקון הדף לפי ההערות ולהגשה חוזרת **אחת – תוך שבוע מהחזרת התרגיל הבדוק**. על דף התגובה השני להיות מוגש עד לתאריך 08/05/2025. **שימו לב**: אם יש צורך, ניתן לבקש ולקבל אישור להגיש באיחור – אך רק בתיאום מראש באמצעות האימייל. דף הנחיות לכתובת התגובה יישלח בתחילת הסמסטר.
- (סטודנטים שחייבים בציון עובר ולא בציון מספרי אינם חייבים בכתיבת עבודה בקורס, ואינם חייבים גם בתרגילים).
- ג. במהלך הסמסטר תנוסח ע"י הסטודנט/ית שאלת המחקר שתעמוד במוקד עבודת הסיום של הקורס (ותהא עבודת רפראט או סמינריון). השאלה תאושר על-ידי המרצה עד לסוף הסמסטר. במהלך הסמסטר (בשיעורים האחרונים) תוצג השאלה בכיתה ע"י הסטודנט/ית ותקבל משוב מהעמיתים ומהמרצה. הצגת השאלה – ללא ציון.
- ד. במהלך חופשת הקיץ תיכתב עבודת הסיום (עבודה רגילה או סמינריון) – 60% מהציון.

דרישות קדם

אין (אבל מומלצת היכרות כללית עם תכני קורס החובה "תיאוריות של תרבות", מס' 131-27).

ביבליוגרפיה

ספרי עזר:
 מוטי רגב, "מבוא לתרבות הישראלית", בתוך: אפי יער וזאב שביט (עורכים), מגמות בחברה הישראלית, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2003, עמ' 823-898.